

Adam Rządowski, 2. *Dywizja Piechoty Legionów (2, 3, 4 Pułk Legionów)*, seria: *Wielka Księga Piechoty Polskiej 1918-1939*, t. 2, wyd. Edipresse Polska, Warszawa 2016, s. 96, ISBN 978-83-7945-594-2

25 sierpnia 2016 r. wydawnictwo Edipresse Polska wkroczyło na rynek z kolejną, po *Wielkim Leksykonie Uzbrojenia Wrzesień 1939* oraz *Wielkiej Księdze Kawalerii Polskiej*, serią poświęconą historii polskiego oręża w okresie II Rzeczypospolitej. Tym razem warszawskie wydawnictwo wzięło na warsztat dzieje podstawowego komponentu przedwojennego Wojska Polskiego, jakim była piechota. Konsekwentnie – kolejnej serii nadano tytuł *Wielka Księga Piechoty Polskiej 1918–1939*.

Zgodnie z zapowiedzią wydawcy do końca 2017 r. planowane jest opublikowanie 30 zeszytów, z których każdy poświęcony będzie dziejom jednej z 30 polskich dywizji piechoty. W efekcie w każdym zeszycie czytelnik odnajdzie opracowanie dotyczące trzech wchodzących w skład dywizji pułków piechoty. I tu rodzi się pierwsze pytanie dotyczące słuszności uwzględnienia w poszczególnych tomach jedynie pułków piechoty. Oczywiście, sam tytuł serii dobitnie wskazuje na piechotę jako podstawowy element omawianych dywizji. Nie należy jednak zapominać, że w skład dywizji piechoty wchodziły także pułki artylerii, jako integralny składnik tych związków operacyjnych. Ścisła zależność pomiędzy piechotą a bezpośrednio wspierającą jej działania artylerią dywizyjną widoczny jest zwłaszcza w działaniach pułków podczas wojny 1939 r. Najprawdopodobniej o wyłączeniu historii pułków artylerii zadecydowała objętość poszczególnych tomów, a może perspektywiczne plany w postaci *Wielkiej Księgi Artylerii Polskiej*?

Po ukazaniu się dwóch pierwszych zeszytów można stwierdzić, że seria ma charakter popularny i jest przeznaczona dla szerokiego grona odbiorców. Na podkreślenie zasługuje ciekawa szata graficzna oraz bogaty materiał ilustracyjny serii. Praktycznie na każdej ze stron odnajdziemy archiwalne fotografie, mapy, ilustracje czy barwne zdjęcia zachowanych w zbiorach muzealnych sztandarów, odznak, elementów uzbrojenia i umundurowania. Było to możliwe dzięki współpracy i patronatowi, jaki objęły nad serią Muzeum Wojska Polskiego, Centralna Biblioteka Wojskowa, Wojskowe Biuro Historyczne oraz Narodowe Archiwum Cyfrowe.

Bardzo cenną inicjatywą jest próba zgromadzenia w jednej serii problematyki, która do tej pory stanowiła domenę badawczą regionalnych ośrodków naukowych oraz

lokalnych pasjonatów historii i militariów. Z perspektywy Muzeum Historii Kielc, którego jednym z zadań jest monitorowanie aktualnego stanu badań dotyczących dziejów miasta, najciekawszy element omawianej serii stanowi zeszyt 2: *Dywizja Piechoty Legionów (2, 3, 4 Pułk Piechoty)*¹. Jak wiadomo, dowództwo tytułowej dywizji mieściło się w Kielcach. Tu także stacjonował 4. Pułk Piechoty Legionów oraz 2. Pułk Artylerii Polowej Legionów² (niestety, wspomnianą powyżej decyzją wydawcy nie uwzględniono w ramach omawianej serii).

Zeszyt wyszedł spod pióra Adama Rzadkowskiego, kieleckiego historyka, pasjonata militariów i członka Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej 4. Pułku Piechoty Legionów. Dotychczasowe opracowania tego autora³ świadczą o jego rzetelności i merytorycznym podejściu do poruszanych zagadnień. Omawiana publikacja stanowi pierwsze zbiorcze opracowanie historii pułków piechoty wchodzących w skład 2. Dywizji Piechoty Legionów. Na szczególne uznanie zasługuje pionierskie opracowanie dziejów 3. Pułku, stacjonującego w Jarosławiu.

Zeszyt składa się z trzech zasadniczych części, przedstawiających w przystępny dla ogółu czytelników sposób zarys historii wszystkich pułków piechoty wchodzących w skład 2. Dywizji. Autor dzieje każdego z opisywanych pułków dzieli na trzy okresy: udział w walce o granice i wojnie polsko-bolszewickiej, okres pokojowego funkcjonowania, udział w wojnie obronnej 1939 r. Warto podkreślić, że w porównaniu z pierwszym zeszytem serii, traktującym o 1. Dywizji Piechoty, Adam Rzadkowski pokusił się o szersze nakreślenie legionowego rodowodu opisywanych pułków i ich wysiłku bojowego w latach I wojny światowej.

Niestety, kwestia organizacji dowództwa i sztabu dywizji oraz podporządkowanych im struktur pozapułkowych, np.: pododdziałów łączności czy żandarmerii, została potraktowana w omawianej serii w sposób bardzo oględny. Tak jest też w zeszycie poświęconym 2. Dywizji, w którym na opis struktury dywizji i jej historię przeznaczono zaledwie 4 strony.

Tekst główny uzupełniają kapsułki z opisami sztandarów, odznak, elementów uzbrojenia, wykazy dowódców pułków oraz biogramy kilku z nich., a także Ordre de Bataille pułków w momencie ich mobilizacji w 1939 r.

Autorowi oraz wydawcy drugiego tomu *Wielkiej Księgi Piechoty Polskiej 1918–1939* należą się wyrazy uznania za dobór materiału ilustracyjnego. W liczącym niespełna 100 stron zeszycie zamieszczono ponad 120 ilustracji, przedstawiających archiwalne fotografie, dokumenty i eksponaty ze zbiorów polskich muzeów⁴ oraz prywatnych kolekcji.

1 A. Rzadkowski, *Wielka Księga Piechoty Polskiej 1918–1939*, t. 2: *2 Dywizja Piechoty Legionów (2, 3, 4 Pułk Legionów)*, Warszawa 2016.

2 31 grudnia 1931 r. nastąpiła zmiana nazewnictwa pułków artylerii polowej na pułki artylerii lekkiej.

3 Por. np.: A. Rzadkowski, *Produkcja Wojskowa Huty „Łudwików” w Kielcach w latach 1928–1939*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2012, t. IV, Kielce 2012.

4 W tomie wykorzystane zostały reprodukcje obiektów i fotografii ze zbiorów Muzeum Historii Kielc.

Chociaż seria ma w zamierzeniu charakter popularny, pożyteczne byłoby uzupełnienie tekstu o podstawową bibliografię. Ponadto, mimo patronatu jaki nad publikacją sprawują instytucje naukowe, jak choćby Muzeum Wojska Polskiego czy Wojskowe Biuro Historyczne, w których nie brak wysokiej klasy znawców tematu, w stopce redakcyjnej 2. tomu brak jest nazwiska redaktora merytorycznego⁵.

Pomijając te drobne uwagi, skierowane przede wszystkim w do wydawcy i redakcji, należy docenić rzeczowość i poziom tekstów, doskonale realizujących główny cel rozpoczętej serii, jakim jest popularyzacja dziejów i osiągnięć pułków piechoty Wojska Polskiego w latach 1918–1939. Jeśli chodzi o bliską sercu kielczan historię 2. Dywizji Piechoty Legionów, zachęcamy autora do pracy nad pełnym (tj. uwzględniającym artylerzystów, sztab oraz struktury poza pułkowe, a także opatrzonym aparatem naukowym) opracowaniem tego ważnego wycinka dziejów polskiej wojskowości.

Konrad Otwinowski

Adam Rzadkowski, Wielka Księga Piechoty Polskiej 1918-1939, volume 2:2 [Great Book of Polish Infantry]. Dywizja Piechoty Legionów (2,3,4 Pułk Legionów) [Polish Legions' Infantry Division (2nd , 3rd and 4th Legion Regiments)], Warszawa 2016, pages: 100, publisher: Edipresse Polska, ISBN 978-83-7945-594-2, Konrad Otwinowski, ed.

5 Por. A. Wodzyński, *Wielka Księga Piechoty Polskiej 1918–1939*, t. 1: *1 Dywizja Piechoty Legionów (1, 5, 6 Pułk Legionów)*, Warszawa 2016, przy którym funkcję redaktora merytorycznego pełnił Paweł Rozdżestwieński.